

## TARVUZ (*Citrullus lanatus*)ning XALQ XO'JALIGIDAGI AHAMIYATI.

**Matkarimov Nizomjon Baxtiyorovich<sup>1</sup>**

**Xalliyeva Zilola Sattarbekovna<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, dotsent.

<sup>2</sup>Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, magistr.

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada tarvuz (*Citrullus lanatus*) o'simligining xalq xo'jaligida, oziq-ovqat sanoatida va iqtisodiyotda tutgan o'rni, uning ahamiyati va istiqbollari haqida bayon qilingan.

**Kalit so'zlar:** tarvuz, oziq-ovqat, dehqonchilik, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligi.

**Аннотация:** В данной статье описывается роль арбуза (*Citrullus lanatus*) в национальной экономике, пищевой промышленности и экономике страны, его значение и перспективы.

**Ключевые слова:** арбуз, продукты питания, сельское хозяйство, экономика, агробизнес.

**Annotation:** This article describes the role of the watermelon (*Citrullus lanatus*) plant in the national economy, food industry and economy, its importance and prospects.

**Keywords:** watermelon, food, farming, economy, agriculture.

Kirish. Tarvuz (*Citrullus lanatus*) – juda sevib iste'mol qilinadigan mevadir. O'zining mazali ta'mi, serbezak suvli tuzilishi va foydali xususiyatlari bilan tanilgan tarvuz, asosan, yozgi davrda, issiq havoda yangi va jozibali mazali meva sifatiga ise'mol qilinadi. Bu maqolada tarvuzning xalq xo'jaligidagi ahamiyati, uning agrar iqtisodiyotdagi roli va ijtimoiy-iqtisodiy omillari haqida batafsil bayon etiladi.

Tarvuzni o'stirish sharoitlari va ahamiyati. Tarvuzni o'stirishda iqlim sharoitlari eng muhim omillardan biri hisoblanadi. U ko'proq yangi hamda quruq joylarni afzal ko'radi. O'zbekiston, Markaziy Osiyo mamlakatlariga xos bo'lgan urug' savdogarligi va dehqonchilik an'alarini davom ettirgan holda, tarvuz yetishtirishda alohida o'rin tutadi. Tarvuz o'simligi tuproqqa nisbatan talabchan emas, lekin optimal sharoitlarda yetishtirilsa, o'zgacha darajadagi mahsuldorlik ko'rsatkichlariga erishish mumkin. Tarvuz ekish uchun eng maqbul davr – bahor, ya'ni martdan maygacha, chunki bu

paytda tuproqning harorati 15-20 °C ni tashkil etadi. Yozgi issiq havoda, tarvuz o'zining yuqori namlik darajasi va foydali muvozanati bilan ajralib turadi. Bu o'simliklarining o'ziga xosligi, birinchidan, uning yemirilishi va oziqlarni suvsizlanishdan oldin saqlash imkoniyatlaridir.

Tarvuzning iqtisodiy ahamiyati. Tarvuz O'zbekiston agrar iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Ushbu meva nafaqat sevimli taom sifatida, balki eksport potentsiali bo'yicha ham e'tiborga sazovor. Tarvuz yetishtirish, sotish va qayta ishlash jarayonida ko'plab ish o'rinlari yaratiladi. O'zbekistonning yuqori mahsuldor o'simliklari yetishtiriladigan mintaqalarida, tarvuz ekinlari, ekinlar orasida mahalliy aholi uchun daromad manbai hisoblanadi. Eksport bozorida, O'zbekiston tarvuzlarining sifati va ta'mi bir qator xalqaro bozorlarda raqobatbardosh hisoblanadi. Tarvuzlar, asosan, Rossiya, Qozog'iston, Qirg'iziston va boshqa MDH davlatlariga eksport qilinadi. Bu, o'z navbatida, davlatning valyuta daromadini oshirishga va ilmiy tadqiqotlar uchun imkoniyatlarni kengaytirishga imkon beradi.

Tarvuzning sog'liq uchun foydalari. Tarvuz, shuningdek, o'zining ozgina kaloriyasi tarkibi bilan birga, ko'plab vitaminlar va mineral moddalarni o'z ichiga oladi. Tarvuz A, C, va B6 vitaminlarini, magniy, kaliy va antioksidantlarni o'z ichiga oladi. Tarvuz iste'mol qilish, organizmni tezda gitratlashiga yordam beradi va yozgi havoda mo'l-ko'l suyuqlik manbai sifatida talablarga javob beradi. Bundan tashqari, tarvuzdagi likopen moddasining faol xususiyatlari, saraton kasalliklari va yurak-qon tomir kasalliklarining oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Asosiy antioksidant sifatida, likopen xujayralarni erkin radikallardan himoya qilishga yordam beradi, shuning uchun tarvuz - sog'lom turmush tarzini olib boradiganlar uchun juda muhim bo'lgan mevadir.

Tarvuzni qayta ishlash va iqtisodiy foydalanish. O'zbekistonda tarvuzning qayta ishlash sanoati ham daromad keltiruvchi soha hisoblanadi. Tarvuzdan qimmatbaho suyuqliklar, konservalar, shirinliklar, pestitsidlar va masalliqalarning tayyorlanishi mumkin. Tarvuzning quruq shaklida, shuningdek, ozuqaviy narxni, tahlil va ozuqa xususiyatlarining oshirish uchun ishlatilishi mumkin. Qayta ishlangan mahsulotlar, mahalliy va xalqaro bozorlarni jalb qilishda qo'shimcha daromad manbai sifatida xizmat qiladi. Bu o'z navbatida, tadbirkoqlikni kengaytirish va innovatsiyalarni joriy etishga yordam beradi. Tarvuzdan tayyorlangan mahsulotlar, shuningdek, oziq-ovqat

sanoatining boshqa sohalari, masalan, mevali ichimliklar yoki shirinliklar ishlab chiqarishda qo'l keladi.

Tarvuz yetishtirishda innovatsiyalar. Zamonaviy agrar texnologiyalar yordamida, tarvuzni yetishtirish jarayonini yanada samaraliroq qilish mumkin. Yangi mexanizmlar, drenaj tizimlari va suvni tejaydigan irrigatsiya usullari yordamida, qiyin sharoitlarda ham sifatli tarvuz hosilini olish mumkin, Bundan tashqari, agronomlar, tarvuzning iqlim ijtimoiy muammolari va genetic modifikatsiyalangan turlari ustida izlanishlar olib bormoqdalar, bu orqali uning hosildorligini oshirish va qishloq xo'jalik ilm-fan rivojiga hissa qo'shish imkoniyati paydo bo'ladi. Ekologik vaziyatni himoya qilish maqsadida, tarvuz yetishtirish jarayonida pestitsidlardan foydalanishning kamaytirilishi va tabiiy biokimyoviy metodlarga e'tibor berish muhimdir.

**Xulosa.** Yuqoridagi ma'lumotlarga ko'ra, tarvuz qishloq xo'jaligida muhim rol o'ynaydi. U nafaqat oziq-ovqatni ta'minlash bo'yicha, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy taraqqiyotda ham ahamiyatga ega. Tarvuzning oziq-ovqat sifatlari, iqtisodiy imkoniyatlari va inson salomatligidagi o'rni, uni yanada rivojlantirish va tadqiqotlar olib borish uchun asos yaratadi. Shu sababli, dehqonchilikda tarvuzni yetishtirishni davom ettirish va uning ustida ilg'or tadqiqotlar olib boorish muhimdir, bu esa xalqimiz iqtisodiyotini har tomonlama boyitishga, iqtisodiy rivojlantirishga va ekologik barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Shonov A. "O'zbekiston qishloq xo'jaligi va uning rivojlanishi". O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi qoidalari. O'zbekiston til va adabiyoti nashriyoti. Toshkent. 2015 y.
2. Muhammadiev M. "Agrar iqtisodiyotga ta'siri: Tarvuzning iqtisodiy ahamiyati". Iqtisodiyot va menejment jurnali 4(3), 45-52. 2026 y.
3. Yusupov A. "Tarvuz yetishtirish texnologiyalari va uning iqtisodiy ko'rsatkichlari". O'zbekiston agraristi, 1, 30-36, 2016 y.